

Field : Sport Sciences

Type : Review Article

Received: 19.05.2017 - *Corrected*: 24.10.2017 - *Accepted*: 27.10.2017

Türkiye'de Ampute Futbol'un Kısa Tarihçesi

Ali Ozan SARIGÖZ¹, Gürhan KAYIHAN², Ali Ozan ERKİLİÇ¹, Ali ÖZKAN¹

¹Institute of Educational Sciences, Bartın University, Bartın, TURKEY

²Oxford University Hospitals, Oxford, UK

E-Posta: ali_ozkan1@hotmail.com

Öz

Engelli futbolu dünya genelinde oynanan ve popülerliği artan bir spor branşıdır. Farklı engel seviyelerine sahip bireylere hitap eden oyunun çeşitli biçimleri vardır (Weiler, Ahmed and Fulcher, 2016). Ampute futbol Dünya çapında popülerlik kazanmaktadır. Don Bennett tarafından 1980 yılında modern ampute futbolunu Seattle, ABD'da başlatmıştır. 1990 yılında Moskova'da düzenlenen bir toplantıda Uluslararası Ampute Futbol Federasyonu kuruldu. George Albert Lushkararsky ise ilk başkan olarak seçildi. Kurallar ve yasalar oluşturuldu. Adı Dünya Ampute Futbol Federasyonu olarak değiştirildi. Diğer taraftan, Ampute futbolu,2004 yılındaki Bedensel Engelliler Spor Federasyonu'ndan Türkiye'de 12'nci şube olarak başlamıştır. İlk turnuva 2004 yılında Bedensel Engelliler Spor Federasyonu tarafından organize edildi. Türk milli takımı, 2004 yılında ilk turnuvasına katılmak üzere Kiev'e gitti ardından 2005 yılında İngiltere'de Londra'ya gitti. 2007 yılında Bedensel Engelliler Federasyonu tarafından ilk Türk ampute futbol şampiyonası ve Dünya ampute futbol şampiyonası düzenlenmiş ve Türkiye milli takımı üçüncü olmuştur. Ayrıca, 2008 yılında Bedensel Engelliler Spor Federasyonu tarafından Avrupa ampute futbol şampiyonası düzenlenmiştir. Türk Milli Takımı, Avrupa Ampute Futbol Şampiyonasında ikinci oldu. Ve 2014'te Türk milli takımı, Polonya'daki Avrupa ampute futbol şampiyonasında ikinci oldu. 2014'te Türk milli takımı, Meksika'daki Dünya ampute futbol şampiyonasında üçüncü oldu. Ve ayrıca ampute futbol, Türkiye genelinde popülerlik kazanmaktadır. Bu kapsamda, Şampiyona Organizasyonu, 2017 Ekim ayında Bedensel Engelliler Spor Federasyonu ve Türk Futbol Federasyonu ile işbirliği içinde gerçekleştirmiş Türkiye Ampute futbol takımı birinci olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ampute Futbol, Türk Ampute Futbol Takımı

Brief History of “Amputee Football” in Turkey

Abstract

Disability football is played across the globe and is growing in popularity. There are various forms of the game which cater for individuals with different levels of disability (Weiler, Ahmed and Fulcher, 2016). And also amputee soccer is gaining popularity throughout the World. Don Bennett began modern amputee football in Seattle, USA in 1980. In 1990, at a meeting in Moscow, the International Amputee Football Federation was established, with Georgy Lunarcharsky as its first president. The rules and constitution were drawn up. The name changed to the World Amputee Football Federation (Frere, 2007). On the other hand, Amputee football was started as a 12th branch from the Physically Disabled Sport Federation in 2004 in Turkey. The first tournament was organized by the Physically Disabled Sport Federation in 2004. Turkish national team went to first national competition in Kiev in Ukraine and in London in England in 2005. First Turkish amputee football championship and World amputee football championship was organized by the Physically Disabled Sport Federation in 2007. Turkish national team has become the third in the World amputee football championship. And then European amputee football championship was organized by the Physically Disabled Sport Federation in 2008. Turkish national team has become the second in the European amputee football championship. And in 2014 Turkish national team has become the second in the European amputee football championship in Poland. In 2014 Turkish national team has become the third in the World amputee football championship in Mexico. And also amputee soccer is gaining popularity throughout Turkey. In this context, The Championship organization held in cooperation with the Physically Disabled Sport Federation and Turkish Football Federation in October in 2017. And also Turkish national team has become the first in the European amputee football championship in Turkey.

Keywords: Amputee Football, Turkish Amputee National Team

Giriş

Spor, sağlıklı ve mutlu bir yaşam için gerekli olan bir uğraştır. Spor tüm insanlar için hayatın önemli bir parçasıdır. Ayrıca engelli bireyler için daha farklı bir önemi teşkil etmektedir. Çünkü spor, yaşamlarında birçok engelle karşılaşan ve bu engellerin yarattığı stresle birlikte yaşayan engelli bireylere, yeni bir pencere açabilmektedir. Engel türü ve derecesi ne olursa olsun hareket etme, egzersiz yapma, sportif aktivitelere katılma bireye haz vermekte, hareket etmekten duyulan haz da bireyin yaşam motivasyonunu arttırmaktadır (Kayıhan ve ark., 2011). Engelli bireyler, özel olarak düzenlenmiş yarışma sporlarının eğitim sürecini tamamlayabilmekte, yarışmalara katılabilmekte, başarı ve başarısızlığı yaşayabilmektedir. Bu anlamda da artık kendilerini engelli bir birey olmaktan çok “sporcu” olarak algılamaktadırlar. Bu duygunun verdiği güvenle bireyler engelleri ile başa çıkmasını öğrenebilmektedirler (Özer, 2001). Engelli bireylerin yaptığı spor branşlarından birisi ampute futboldur. Ampute futbolu da üst düzey dayanıklılık, kuvvet, esneklik, sürat, çabukluk ve strateji gibi sportif performans, üst düzey kontrol gerektiren ve bir bacağı olmayan sporcuların kaneden kullanarak oynadıkları bir futbol türüdür. Bir Ampute futbol maçı 25'er dakikalık 2 devreden oluşan toplam 50 dakika sürmektedir. Ampute futbolu uzunluğu 60 metre, genişliği ise 40 metre olan ve her iki ucunda kaleler bulunan bir alan içerisinde kendine özgü kurallarıyla oynanmaktadır. Futbolda olduğu gibi kaleci, savunma ve hücum oyuncuları bulunmaktadır. Ampute futbolu takımlarında oyuncuların mevkilerine göre seçimi büyük ölçüde fiziksel görüntüleri (boy uzunluğu, vücut ağırlığı, ampute durumu) ile orantılı olmaktadır ve bu da oyuncuların fiziksel kapasitelerine ve biomotor yetilerine ne derece uygun mevkilerde oynadıklarıyla bağlantılıdır (Yazıcıoğlu, 2007). Hücum oyuncularının görevi rakip savunma oyuncularının oyun kurlarını ve ilerleyişini engellemek veya durdurma ve genellikle bu oyuncular çevik, hızlı ve dengesi yüksek oyunculardan oluşmaktadır (Gomes ve ark., 2006). Savunma oyuncularının ise top kapma, top taşıma, pas verme ve hücum oyuncularını engelleme gibi görevleri bulunmaktadır ve bu oyuncuların kuvvet ve dayanıklılık performansının diğer oyunculara göre daha iyi olması gerekmektedir (Özkan ve ark., 2013). Bedensel yapı, başka bir ifadeyle fiziksel özellikler performansı etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Yapılan çalışmalar bu özelliklerin fizyolojik kapasitenin ortaya konmasını etkilemektedir. Sporcular branşlarına uygun vücut kompozisyonlarına (kilo, BMI, %yağ...) sahip değil ise bu branş için istenilen performans düzeyine ulaşmaları mümkün olmamaktadır. Ayrıca sadece bu özelliklerin uygun olması sporcunun en iyi performansı sergileyeceği anlamına gelmemektedir. Bu özelliklerinin yanı sıra esneklik, sürat, kuvvet ve dayanıklılık performanslarının da paralel olması gerekmektedir. Bu paralellik sayesinde sporcunun performansı olumlu yönde etkilenmektedir (Özkan ve ark., 2005). Ülkemizde gittikçe yaygınlaşan bir spor branşı olarak göze çarpan Ampute futbolunun popüleritesi günden güne artmaktadır. Spor Bilimleri alanında farklı branşlarda fiziksel uygunluk ve somatotip özellikleri tanımlayan çalışmalar olmasına rağmen Ampute futbolcuların fiziksel uygunluk ve somatotip özelliklerini tanımlayan çalışmalar yoktur.

Ampute Futbol Oyun Kuralları ve Fifa(Koşan Futbol) Oyun Kurallarından Farkları

1. Ampute olmayan oyuncular bu müsabakalarda oynayamazlar.
2. Oyuncular Müsabaka esnasında protez kullanamazlar (2 ayağı ampute olan oyuncuların 1 ayağına protez kullanmaları hariç).
3. Oyuncuların bir bacağı ampute olmalıdır. Oyuncular ampute ayağına ayakkabı giyemezler.

4. Oyuncular ampute bacağıyla topa vuramaz, vurursa topu bilerek elle oynamış gibi cezalandırılırlar.
5. Oyuncular koşarken ampute bacağıyla yere basamazlar, basarlarsa sırasıyla ikaz, ihtar ve ihraç alırlar.
6. Oyuncular iki adet Kanedyen kullanırlar. Oyuncuların Kanadyenleri elin uzantısı sayılır.
7. Oyuncuların Kanadyenleri; tozluklarının rengini taşımalıdır.
8. Kalecilerin bir kolu ampute olmalıdır. Kalecileri tek eldiven kullanırlar. (Ampute olmayan eline.)
9. Kaleciler ampute kolları ile bilerek topa dokunamazlar. Dokunurlarsa oyuncu gibi değerlendirilirler, pozisyona göre Penaltının yanı sıra, ihtar veya ihraç (Bariz gol şansını engelleme gibi) cezası alırlar.
10. Kaleciler, Top oyundayken Ceza alanını bilerek terk edemezler. Ederlerse Penaltının yanı sıra ihtar veya duruma göre ihraçla (Bariz gol şansını engelleme gibi) cezalandırılırlar.
11. Kaleciler; kale vuruşunda veya Ceza alanı içinden kullanılan tüm direkt ve endirekt vuruşlarda topu rakip alana direkt atamazlar. Atarlarsa orta çizgiden rakip takımın direkt serbest vuruşla oyuna başlar.
12. Kaleciler, top oyunda iken, ceza alanı içinden topu; eliyle ayağıyla veya kafasıyla rakip sahaya atabilirler.
13. Kaleciler Ceza alanı dışından serbest vuruş kullanamazlar.
14. Kaleciler Penaltı atışı kullanamazlar. (Seri penaltılar dahil.)
15. Ampute futbolda Ofsayt yoktur.
16. Taç vuruşu ayakla kullanılır.
17. Taç vuruşundan rakip kaleye direkt gol kaydedilemez, bu durumda oyun Kale atışı ile başlar.
18. Taç vuruşundan kendi kalesine direkt gol kaydedilemez, bu durumda oyun köşe vuruşu ile başlar.
19. Müsabakalarda Hakem, Yardımcı Hakem ve 3. Hakem görev alır.
20. Oyunu başlatma ve bitirme yetkisi, uzatma süresi ile ilgili karar, müsabakaya ara verme ve tatil etme yetkisi Hakeme aittir.
21. Hem Hakemin, hem de yardımcı hakemin, karar yetkisi ve disiplin yetkisi vardır.
22. Hakem ve Yardımcı hakem oyun alanında, 3. Hakem yedek kulübesi önünde görev yapar.
23. Hakem ve yardımcı hakem bayrak kullanmazlar.
24. Ampute Futbol, çim ve ya Suni Çim (Sentetik) sahada oynanır.
25. Ampute futbolda ideal oyun alanı ölçüleri: 40 x 60 metredir.
26. Kale ölçüleri: 5 x 2.20 metredir.
27. Ceza alanı ölçüleri: 8 x 10 metredir.
28. Penaltı noktasının Kale çizgisine uzaklığı 7 metredir.

29. Orta yuvarlağın yarıçapı 6 metredir.
30. Serbest vuruşlarda Baraj mesafesi: 6 metredir.
31. Kaleler ve köşe gönderleri seyyar olabilir.
32. Oyun 25'er dakikalık 2 eşit devreyle oynanır.
33. Devre arası süresi 10 dakikadır.
34. Her iki takımın da her devrede, 1 dakikalık 1'er mola hakları vardır.
35. Netice alınması istenen gereken maçlarda 10'ar dakikalık iki uzatma devresi oynanır.
36. Uzatma devrelerinde her takımın 1'er mola hakkı vardır.
37. Oyuncu sayısı: 6 oyuncu, 1 Kaleci sahada; 6 oyuncu ve 1 Kaleci yedek olmak üzere Toplam 14 tür.
38. Müsabakanın ilk başlangıcında 1 kaleci, (1yedek kaleci) ve en az 4 Oyuncuyla oyun başlayabilir.
39. Eğer müsabaka başladıktan sonra takımlardan birinde 1 kaleci olmak üzere 4'den az oyuncu varsa o müsabaka tekrar başlatılamaz
40. Oyuncu değişikliğinde sınırlama yoktur.
41. Yedek oyunculardan en fazla ikisi aynı anda değiştirilebilir.
42. Değişiklikle Oyundan çıkan oyuncu tekrar oyuna girebilir.
43. Sakatlık veya ihraç nedeniyle kaleye geçecek kaleci kalmazsa müsabaka başlatılamaz.
44. Kaleci ancak yedek kaleci ile yer değişebilir. Oyuncular kaleci ile yer değişemez.
45. İhraç edilen kalecinin yerine bir oyuncu çıkarılır ve yerine yedek kaleci alınır.
46. Ceza alanı içindeki tüm hakem atışları; Ceza alanının, kale çizgisine paralel ön çizgisinin, oyun durduğu andaki topun bulunduğu noktaya en yakın noktasından yapılır.
47. Hücum eden takımın rakip Ceza alanı içinde kazandığı Endirekt serbest vuruşlar; Ceza alanının, kale çizgisine paralel ön çizgisinin üzerinden ve ihlalin olduğu noktaya en yakın noktasından yapılır.
48. Savunma yapan takımın kendi ceza alanı içinde kazandığı her türlü direkt ve indirekt serbest vuruşlar; ceza alanının herhangi bir yerinden yapılabilir (Sunay,2013).

Ampute Futbol Saha ölçüleri ve Ekipmanları

- Saha ve çizgi boyutları: Saha uzunluğu 55-70m, genişliği ise 30 ile 50 m arasında halı saha, sentetik zemin yada normal çim zeminlerde oynanabilir.
- Saha çizgilerinin kalınlığı: 12 cm'yi geçmemelidir.
- Kale alanı: 10mX6m alanında kale önünde bulunan alandır.
- Penaltı noktası: Kale çizgisi orta noktasından 7m uzaklıkta bulunan noktadır.
- Kale boyutları: 2,2m yükseklik 5m genişliğinde olmalıdır. (2015), tbesf.org.tr

Oyuncular

- 6 oyuncu 1 kaleci sahada, 6 oyuncu 1 kaleci yedek,
- Sınırsız oyuncu değiştirme hakkı mevcut
- Kaleciler tek kolu ampute
 - A6 dirsek üstü
 - A8 dirsek altı
- Futbolcular tek bacağı ampute
 - A2 diz altı
 - A4 diz üstü (2015), tbesf.org.tr

Teçhizat

- Futbolcular iki kanediyen kullanır,
- Kalecilerin teçhizatı tek eldiven,
- Güdük koruyucusu soft soket,
- Klasik forma (2015, tbesf.org.tr),(Oyun Kuralları)

Kanadiyen(koltuk deęneęi)

Kanadiyen; yapılışından yada tasarımıından dolayı hiçbir oyuncuya tehlike içermemelidir. Kanadiyen dayanıklı metalden olmalı tahta yada plastikten imal edilmiş olmamalıdır.

- Bir oyuncunun sahaya girmesinden önce bütün yan somunları,cıvataları, sürgü, mandal, döşeme tesisatları ve metal bileklikleri bantlanmalı ve kapatılmalıdır. Oyuncuların kanadiyenleri her zaman iyi durumda olmalı Plastik uçlar zarar gördüğünde yenileri ile acilen değiştirilmelidir.
- Bütün karşılaşmalarda kanadiyenler renkli bant ile kaplanır. Bu bantlar takım tozlukları ile aynı renkte olmalı ve kanadiyenin alt ucundan itibaren 40cm'ye kadar bantlanmalıdır. (2015, tbesf.org.tr),(Oyun Kuralları)

Güdük Koruyucusu

Güdüğün çarpmalarda korunması için yapılmış soft sokettir. Metal içermemek koşulu ile silikon çorap giyilebilir. (2015, tbesf.org.tr),(Oyun Kuralları)

Özel Tıbbi durumlar

Oyun esnasında her hangi bir protez kullanımına izin verilmez ancak iki bacağı ampute olan oyuncular tek protezle oynayabilir. (2015, tbesf.org.tr),(Oyun Kuralları)

Türkiye'de Ampute Futbolun Doęuřu ve Geliřimi

- 1) Ampute futbolun geliřimi için düzenlenen ilk turnuva (Gazi Turnvası, 2004)
- 2) Milli Takımımızın İlk Uluslar Arası Müsabakası (2 - 7 Nisan 2005 -Kiev-Ukrayna)
- 3) Milli Takımımız Uluslararası tecrübe kazanması için Londra'da iki hazırlık müsabakası yapmıştır (3-8 Temmuz 2005).

- 4) Milli Takımımızın İlk Dünya Şampiyonası Tecrübesi (11-25 Ağustos 2005-Rio De Jenario/Brezilya).
- 5) Milli Takımımızın İlk Avrupa şampiyonasında (21-27 Eylül 2006 – Volgograd - Rusya).
- 6) Tescilli kurulan ve eğitilen takımlarımız 7 takımın katılımıyla Trabzon Haluk ULUSOY Milli Takımlar Kamp Eğitim Merkezinde 4-12 Mart 2007 tarihinde Türkiye Şampiyonası organize edildi.
- 7) Milli takımımız dünya şampiyonası hazırlıkları için 24-29 Mayıs 2007 tarihinde Ankara Aktepe Stadyumu İngiltere ampute milli takımıyla iki hazırlık müsabakası oynandı.
- 8) 11-12 Kasım 2007 tarihinde 11 Takımın katılımıyla organize edilen Dünya Şampiyonasında Millilerimiz Dünya Üçüncüsü oldu.
- 9) 11 takımın katılımıyla 5-11 2008 Tarihinde Ligin Ön Hazırlığı Yapıldı. Teknik Kurul ve Merkez Hakem Kuruluna Talimat Verilerek Müsabaka Talimatları ve Hakem Yönergeleri Hazırlatıldı.
- 10) TFF ile T.B.E.S.F. Birlikte Düzenlediği Şampiyona 2-6 Aralık 2008 Tarihinde 6 Avrupa Ülkesinin Katılımıyla Antalyada Yapıldı Millilerimiz Avrupa Şampiyonasında final oynayarak Avrupa İkincisi oldu.
- 11) 2-9 Ekim 2017 tarihlerinde Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlenen Avrupa Ampute Futbol Federasyonu (EAFF) Avrupa Şampiyonası final maçında İngiltere'yi 2-1 yenen Türkiye, şampiyon oldu.

Sonuç

Ülkemizde gittikçe yaygınlaşan bir spor branşı olarak göze çarpan Ampute futbolunun popüleritesi günden güne artırmaktadır. Bu bağlamda başarılar peşi sıra gelmektedir. Yapılacak yatırımlarla daha iyi bir duruma gelmesi önem teşkil etmektedir. Bedensel Engelli bireylerin bu branşa yönelmesi var olan sporcuların artışına sebep olacak buda ülkeselbaşarının yanı sıra evinden çıkmayan engellilerin alternatifler oluşturmasına bağımlılıkların azalmasına ve kendilerine güvenlerinin artmasına sebep olacaktır.

KAYNAKÇA

Gomes, AISMS., Ribeiro, BG., Soares, EA. (2006). Nutritional profile of the Brazilian Amputee Soccer Team during the precompetition period for the world championship. *Nutrition*, 22: 989-995.

Kayıhan, G., Özkan, A., Yiğiter, KB., Ergun, N., Ersöz, G. (2011). Dört Haftalık Temel Antrenmanın Ampute Futbol Milli Takımının Vücut Kompozisyonu Üzerine Etkisi. *Selcuk University Journal of Physical Education and Sport Science*, 13.

MEB (2008), Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Bedensel Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı

Özer, DS. (2001). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor. Ankara: Nobel Yayın.

Özkan, A., Safaz, İ., Yaşar, E., Yazıcıoğlu, K. (2013). An examination of physical fitness related with performance characteristics of amputee football players. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 1(3): 66-77.

Özkan, A., Arıburun, B., Kin İşler, A. (2005). Ankara'daki Amerikan Futbolu Oyuncularının Bazı Fiziksel ve Somatotip Özelliklerinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10 (2): 35-42.

Sunay, H. (2013). Ampute Futbol Oyun Kuralları Kitabı, 137.

Weiler, R., Ahmed, O., Fulcher, ML. (2016). Disability football medicine modüle- The FIFA Football Medicine Diploma. <https://www.researchgate.net/publication/296579554>.

Yazıcıoğlu, K., Taskaynatan, MA., Guzelkucuk, U., Tugcu, I. (2007a). Effect of playing football (soccer) on balance, strength, and quality of life in unilateral below-knee amputees. *Am J Phys Med Rehab*, 86: 800–805.

Yazıcıoğlu, K., Tahmisoğlu, M. (2007). Amputee Sports for Victims of Terrorism” NATO Science for Peace and security Series. *Human and Societal Dynamics*, 31: 94- 100.

Yıldız, H. (2014). Ampute futbolcularda hazırlık dönemi çalışmalarının fiziksel ve fizyolojik parametreler üzerine etkileri. Yüksek lisans tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Gaziantep üniversitesi.